

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 78.071.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-2-1>**Володимир ГОРОБЕЦЬ,***orcid.org/0000-0003-0143-0646*

викладач кафедри музичного мистецтва

Київського національного університету культури і мистецтв
(Київ, Україна) volodimirgorobez@gmail.com**Надія КОНОНСЬКА,***orcid.org/0000-0003-0486-9283*

концертмейстер кафедри музичного мистецтва

Київського національного університету культури і мистецтв
(Київ, Україна) kononskanadii@gmail.com**СУЧАСНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТВОРІВ КАРЛА ОРФА
(НА ПРИКЛАДІ «КАРМІНИ БУРАНИ»)**

В статті виокремлено особливості сучасних інтерпретацій творів Карла Орфа. Визначено, що стиль композитора відповідає напрямку неокласицизм. Специфіка творчих принципів Карла Орфа полягає у оперуванні музичною мовою та художніми засобами, що сформувались упродовж попередніх століть. Звернення до античних сюжетів, своєрідна інтерпретація жанру трагедії виступають провідними ознаками сценічних творів Карла Орфа. Відмічено прагнення композитора надати кантаті саме сценічного, а не концертного характеру. Орф прагне розкрити ті потенційні можливості, що були закладені при створенні жанру кантати. Композитор обирає різні елементи, які виникли упродовж різних стилевих напрямків, проте вони гармонічно поєднуються. Специфіка виконавства опусів К. Орфа обумовлює потребу кореляції між прагненням відтворення авторського задуму, який нерідко чітко прописаний у тексті та слідуванням традиціям, що склались у музичній практиці. Неокласична взаємодія класичного і сучасного елементів спрямована на опору на слуховий досвід аудиторії та існуючі виконавські традиції. Відзначено тенденцію зростання ролі сценографії у сучасних постановках кантати «Карміна Бурана». Хор постає активним учасником дії, збільшується роль візуального компонента (наявні костюми, декорації, активно використовуються відеопроєкції, створюється цілісний хореографічний компонент). Прагнення створювати синтетичні вистави творів Карла Орфа відповідає запитам часу. Найбільш продуктивним вважається поєднання хореографічного дійства із використанням стилю неокласика, який доповнюється неокласичним мисленням музики Карла Орфа. Взаємодія музичного та хореографічного неокласицизму породжують симбіотичну єдність, де танцювальне та звукове начало взаємодоповнюються. Саме такий тип постановки «Карміна Бурана» починає впроваджуватися в українському театральному просторі.

Ключові слова: Карл Орф, неокласицизм, кантата, хор, хореографія, сценографія.

Volodymyr HOROBETS,*orcid.org/0000-0003-0143-0646*

Teacher at the Department of Musical Art

Kyiv National University of Culture and Arts
(Kyiv, Ukraine) volodimirgorobez@gmail.com**Nadiia KONONSKA,***orcid.org/0000-0003-0486-9283*

Concertmaster at the Department of Musical Art

Kyiv National University of Culture and Arts
(Kyiv, Ukraine) kononskanadii@gmail.com**MODERN INTERPRETATION OF CARL ORF'S WORKS
(ON THE EXAMPLE OF "CARMINA BURANA")**

The article highlights the features of modern interpretations of the works of Karl Orff. It is determined that the composer's style corresponds to the direction of neoclassicism. The specificity of Karl Orff's creative principles lies in

the operation of musical language and artistic means formed during the previous centuries. Appeals to ancient plots, a kind of interpretation of the genre of tragedy are the leading features of the stage works of Karl Orff. The composer's desire to give the cantata a stage rather than a concert character is noted. Orff seeks to reveal the potential opportunities that were inherent in the creation of the genre of cantata. The composer chooses different elements that have emerged during different stylistic trends, but they are harmoniously combined. The specificity of the performance of K. Orff's opuses determines the need for a correlation between the desire to reproduce the author's intention, which is often clearly spelled out in the text and following the traditions that have developed in musical practice. The neoclassical interaction of classical and modern elements is aimed at relying on the auditory experience of the audience and the existing performing traditions. There is a tendency to increase the role of scenography in modern productions of the cantata "Carmina Burana". The choir becomes an active participant in the action, the role of the visual component increases (costumes, scenery are available, video projections are actively used, an integral choreographic component is created). The desire to create synthetic representations of the works of Karl Orff meets the demands of the time. The most productive is the combination of choreographic action with the use of neoclassical style, which is complemented by neoclassical thinking of Karl Orff's music. The interaction of musical and choreographic neoclassicism creates a symbiotic unity, where dance and sound begin to complement each other. This type of production of "Carmina Burana" is beginning to be introduced in the Ukrainian theater space.

Key words: Carl Orff, neoclassicism, cantata, choir, choreography, scenography.

Постановка проблеми. Серед композиторів ХХ століття чільне місце належить видатному композитору, педагогу Карлу Орфу. Цей митець не лише зробив чималий внесок у розвиток культури, створивши ряд яскравих творів, які входять до репертуару багатьох виконавських колективів, а й здійснив реформу у системі музичної освіти. Життєвість та актуальність його творчого підходу обумовили те, що його опуси здобувають цікавих втілень в музичній культурі сьогодення. Важливим завданням є висвітлення специфіки інтерпретації творчості композитора в контексті музичної культури ХХІ століття.

Аналіз досліджень. В публікаціях вітчизняних авторів наявне обґрунтування специфіки творчих принципів К. Орфа. У праці В. Криштофович наводиться ґрунтовний аналіз твору «Сон літньої ночі» композитора. Особливості неокласицизму в музиці представлено в роботах Ю. Келдиша, М. Рябоконевої, а неокласика як стиль хореографічного мистецтва ХХ ст. досліджується в праці Н. Пензевої. Замітка О. Голинської щодо постановки «Карміни Бурани» у Одеському національному театрі опери та балету знайомить з основними організаторами та специфікою проведеної події.

Мета статті – дослідити сучасні інтерпретації творів Карла Орфа (на прикладі сценічної кантати «Карміни Бурани») в контексті українського мистецького простору.

Виклад основного матеріалу. Творчість Карла Орфа по праву займає провідне значення в музичній культурі сьогодення. Ймовірно актуальність творчого спадку композитора полягала саме у його вмінні по-своєму інтерпретувати здобутки минулого, надавши їм сучасного забарвлення. Слідування естетичним принципам неокласицизму обумовило інтерес до музичних здобутків

попередньої музичної культури, а саме – до практики докласичного періоду, тобто античної, середньовічної, доби Відродження, стилю бароко тощо. Ряд авторів вказують на розмитість меж даного стильового напрямку. Зокрема Ю. Келдиш зазначає, що неокласицизм є напрямком, «представники якого прагнули до відродження стилістичних рис музики ранньокласичного і докласичного періоду» (Келдиш, 1973: 960). Дане визначення дає можливість відносити до неокласицизму явища, що виникли не лише на початку ХХ століття, а й наприкінці. Натомість такий автор, як М. Рябоконева визначає неокласицизм більш широко. На її думку, яку ми вважаємо ґрунтовною та такою, що добре відображає сутнісні виміри неокласицизму у музиці, «музичний неокласицизм – це тип музичного творення, реалізований в історико-культурних умовах модерністського і постмодерністського дискурсу шляхом взаємодії різночасових естетико-стильових елементів, один з яких сприймається як сучасний, інший – як класичний» (Рябоконева, 2016: 164). Саме звернення до різних стильових начал визначало специфіку творчості К. Орфа. Композитор поєднав елементи різних стильових напрямків, створивши власний неповторний синтез.

Серед творів композитора базове місце належить сценічним опусам. Проте, на відміну від багатьох митців, які надавали перевагу оперному жанру, Карл Орф звертається до тих, що йому передували. Зокрема, композитор прагне по-своєму інтерпретувати жанр трагедії, яка у нього, що традиційно для неокласицизму, спирається на давньогрецькі сюжети.

Композитор створив ряд трагедій – «Антигона», «Цар Едіп», «Прометей», містерій «Комедія про воскресіння Христа», «Гра про народження немовляти», «Комедія про кінець часу», декілька

музичних п'єс «Місяць», «Розумниця», «Бернауерін» та сценічні кантати та концерти «Тріумфи». Німецький автор намагається надати більше сценічних рис кантаті. Від початку свого зародження кантатний жанр передбачав сценічне втілення, хоча й не настільки яскраве, як у опері. Проте історичний розвиток жанру обумовив зменшення ролі сценографії та, відповідно, збільшення значення суто музичного начала. Орф прагне розкрити ті потенційні можливості, що були закладені при створенні жанру кантати. Попри те, що композитор обирає різні елементи, які виникли упродовж різних стильових напрямків, вони всі гармонічно поєднуються у його творах. Вони промовляють сучасною мовою про історії, які не втрачають актуальності.

Зростання прагнення до поєднання різних стильових начал, спричинило появу інтересу до мистецтва, як чогось позачасового, що знаходиться над історичним контекстом. М. Рябоконева позначала можливість втілення таких тенденцій завдяки принципу естетичної і стильової симультанної різночасності (Рябоконева, 2016: 138). Найбільш виразно такі риси проявляються у таких відомих вокально-інструментальних опусах К. Орфа, як триптих «Карміна Бурана», «Катулі Карміна», «Тріумф Афродіти». Вибір різних літературних джерел, які музично обрамлюються за допомогою єдиних принципів музичного розвитку, дозволило створити цікавий синтез музики та слова. Вербальний текст «Карміна Бурана» включає старовинні тексти латиною, давньонімецькою і давньофранцузькою мовами. Дані твори є вкрай зручними для хорового виконання. Композитор у своїй педагогічній практиці надавав перевагу колективним формам музикування над індивідуальними, вказуючи на їх важливе значення для розвитку ритмічного та інтонаційного почуття. Саме тому Орф використовував і хоровий склад, і оркестровий у своїх творах, свідомо використовуючи наявний виконавський потенціал. Хорові фарби, які підтримуються потужним звучанням оркестру з великою кількістю ударних та перкусійних інструментів, створюють грандіозне звучання, що нагадує містичні релігійні практики. Саунд уособлюється з об'єктивним ірраціональним началом. «Орф наполегливо розробляв новий синтетичний тип музично-сценічного дійства, що поєднує в собі елементи ораторії, опери, балету, драматичного театру, середньовічної містерії і вуличних карнавальних дійств» (Голинська, 2020). Доволі цікаво, що власні музичні ідеї композитор використовував у подальших творах. Так у музиці до «Сон літньої ночі» використано

широку оркестрову палітру, що поєднується «з оригінальною вокальною, та мовною декламаційною інтонацією, утворюючи єдиний органічний сплав» (Криштофович, 2016: 114), а в декількох з версій твору композитор застосовує автоцитати з «Карміни Бурани».

Специфіка виконавства опусів К. Орфа обумовлює потребу кореляції між прагненням відтворення авторського задуму, який нерідко чітко прописаний у тексті та слідуванням традиціям, що склались у музичній практиці. «Виконавське мистецтво кінця XIX – початку XXI ст., внаслідок своєї орієнтованості на музику минулих епох, неминуче реалізується в неокласичній ситуації взаємодії ідеалізованого “класичного” і актуального сучасного елементів, перший з яких проявляється у прагненні до точного відтворення авторського тексту, другий – в умовах його відтворення і сприйняття (концертний зал, слуховий досвід аудиторії, виконавські традиції тощо)» (Рябоконева, 2016: 141).

Серед хорових творів композитора, найбільш часто потрапляє на сцену кантата «Карміна Бурана». В українській мистецькій практиці даний твір кожного року виконується на різних сценах. В кожній з постановок обирається власний неповторний концепт. Серед класичних засобів, які залишаються константними, є музичний компонент – авторський текст є незмінним. Водночас сценографія є мінливим показником, що змінюється в залежності від режисерського рішення. Хоча раніше сценічному показнику надавалось мало уваги, упродовж останніх років в українському мистецькому просторі почалось більше намагань створити повноцінне дійство. В 2018 році було здійснено спробу поставити кантату зусиллями студентів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини і Уманського обласного музичного училища імені Порфирія Демуцького – «Молодіжним камерним хором» та оркестром. Хореографічна складова була також відтворена студентами спеціальності «Хореографія». Наявність хореографічного компонента істотно змінило сприйняття кантати, надавши їй більш сучасного забарвлення.

Набагато більш революційною у питанні сценографії стала постановка, яку здійснили у Одесі. В 2020 році з нагоди 125-річчя від дня народження композитора було здійснено постановку твору у Одеському національному академічному театрі опери та балету. Зокрема ця постановка вражала не лише міжнародним складом учасників, адже в ній прийняли участь митці не лише з України, а й з Бельгії, Нідерландів, Німеччини, а й новаторським

підходом. Зокрема було використано яскраву сценографію – костюми Ненсі Авондтс, відеографію Зібе Кокке, завдяки яким виникло синтетичне музично-сценічне дійство. «Воно поєднує авторську хореографічну мову, рухи хору (що не є статичним), відеографічний супровід (проекцію на чотири рухомі панелі), сценічне світло і неповторну за емоційним наповненням музичну палітру Карла Орфа у виконанні оркестру, хору, балету й солістів театру» (Голинська, 2020). Треба відзначити, що хореографічна мова спиралась на здобутки сучасних танцювальних технік. Зокрема використовувався стиль «неокласика». Н. Пензева, характеризуючи неокласичний балет, вказує на такі його риси, як тяжіння до безсюжетності, узагальненість та умовність сюжетної канви. До того ж використовується мінімум наративності, зростання ролі символізму та лаконічності. «Інша риса, що визначала варіативність сюжетів неокласичного балету, мала витоком алегоричність, участь напівреальних персонажів – масок, карт на відміну від романтичного протиставлення «земного» та «небесного», хоча і за відсутності реалій сучасної дійсності. Характерною рисою неокласичного балету є тяжіння до малої форми, композиційного лаконізму. Співдружність саме з неокласичною музикою надає неокласицизму в балеті цілком завершений вигляд» (Пензева, 2009: 92). Тобто взаємодія музичного та хореографічного неокласицизму породжують симбіотичну єдність, де танцювальне та звукове начало добре взаємодоповнюються. Саме такий тип постановки «Карміни Бурани» в українському театральному просторі й став зразком для наслідування. На відміну від багатьох постановок, в яких починає переважати саме танцювальний компонент, адже хор та солісти не перебувають на авансцені або знаходяться у статичному положенні, в Одеській постановці усі дійові особи були однаково важливі. Хор постійно змінював своє розташування на сцені, виконував певні рухи, а солісти-співаки взаємодіяли з танцювальною групою тощо.

Інтерпретація, здійснена у Одеському театрі була суголосна тим постановкам, що проходили у інших європейських країнах. Зокрема у Sofia National Opera and Ballet (Софійському національному театрі опері та балету, Болгарія) в 2019 році «Карміна Бурана» мала яскраве втілення, де хореографія, сценографія та костюми Фреді Франдзути створили неповторне враження. В костюмах використовувались елементи європейського середньовічного вбрання, болгарського народного одягу, сучасного балетного костюму. В хореографії були задіяні техніки сучасної та класичної школи, що дозволило по-різному представити номери кантати. Все це при всій багатоманітності добре передавало стилістику неокласицизму – єдність традицій та новацій.

Так само сценічну версію кантати було презентовано в Дніпровському Академічному театрі опері та балету в 2021 році. Режисером і хореографом постановки став заслужений артист України Олег Ніколаєв, а сценографію та костюми створила Дар'я Біла. Попри те, що роль візуальних ефектів та освітлення була значно меншою, ніж у Одеському театрі, дана постановка стала важливою подією, зважаючи на ті трансформаційні процеси, які відбулись у сучасному музичному просторі.

Висновки. Твори Карла Орфа не втрачають своєї актуальності. Вони є невід'ємною частиною репертуару світових та українських театральних установ. Основною тенденцією, що простежується у сучасних постановках кантати «Карміна Бурана», є зростання ролі сценографії. Хор постає активним учасником дії, збільшується роль візуального компонента (наявні костюми, декорації, активно використовуються відеопроєкції, створюється цілісний хореографічний компонент). Прагнення створювати синтетичні вистави творів Карла Орфа відповідає запитам часу. Найбільш продуктивним вважається поєднання хореографічного дійства із використанням стилю неокласика, який доповнюється неокласичним мисленням музики Карла Орфа.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голинська О. В Одесі – знову «Карміна Бурана»: інтернаціональний проєкт. Музика: український інтернет-журнал. URL: <http://mus.art.co.ua/v-odesi-znovu-karmina-burana-internatsional-nuu-proiekt/> (дата звернення: 12.08.2021).
2. Келдыш Ю. Неокласицизм. Музыкальная энциклопедия : [в 6 т.]; гл. ред. Ю. В. Келдыш. Москва: Советская энциклопедия : Советский композитор, 1973. Т. 3. С. 960–963.
3. Криштофович В. «Сон літньої ночі» Карла Орфа: особливості музичної мови. Київське музикознавство, 2016. Вип. 54. С. 107-116.
4. Пензева Н.Л. Неокласика як стиль хореографічного мистецтва ХХ ст. (на прикладі творчості Дж. Баланчіна). Культура народів Причорномор'я, 2009. № 154. С. 89-92.
5. Рябоконева М.О. Музичний неокласицизм як феномен сучасної західноєвропейської культури. Дис.. канд. мистецтвознавства: 26.00.01; Національна музична академія імені П.І. Чайковського. Київ, 2016. 197 с.

REFERENCES

1. Holynska O. V Odesi – znovu «Karmina Burana»: internatsionalnyi proiekt [In Odessa – again "Carmina Burana": an international project]. Muzyka: ukrainskyi internet-zhurnal. URL: <http://mus.art.co.ua/v-odesi-znovu-karmina-burana-internatsional-nyy-proiekt/> (data zvernennia: 12.08.2021) [in Ukrainian].
2. Keldysh Yu. Neoklasytsizm [Neoclassicism]. Muzikalnaia entsyklopedyia: [v 6 t.]; gl. red. Yu. V. Keldysh. Moskva: Sovetskaia entsyklopedyia: Sovetskyi kompozytor, 1973. Vol. 3. pp. 960–963 [in Russian].
3. Kryshchovych V. «Son litnoi nochi» Karla Orfa: osoblyvosti muzychnoi movy [“Summer Night's Dream” by Karl Orff: features of musical language]. Kyivske muzykoznavstvo, 2016. Issue 54. pp. 107-116 [in Ukrainian].
4. Penzeva N.L. Neoklasyka yak styl khoreorafichnoho mystetstva XX st. (na prykladi tvorchosti Dzh. Balanchina) [Neoclassicism as a style of choreographic art of the twentieth century (on the example of the work of J. Balanchine)]. Kultura narodov Prychernomia, 2009. № 154. pp. 89-92 [in Ukrainian].
5. Riabokonieva M.O. Muzychnyi neoklasytsizm yak fenomen suchasnoi zakhidnoievropeiskoi kultury [Musical neoclassicism as a phenomenon of modern Western European culture]. Dys.. kand. mystetstvoznavstva: 26.00.01; Natsionalna muzychna akademiia imeni P.I. Chaikovskoho. Kyiv, 2016. 197 p. [in Ukrainian].